

“KÖROĞLU’NUN ZUHURU KOLU” NDA İLETİŞİM ÇATIŞMALARI

Communication Conflicts In “Koroglu’s Appearance Episode”

Dr. Filiz KIRBAŞOĞLU*

ÖZ

Bu makalede, Köroğlu Destanı’nın ‘Köroğlu’nun Zuhuru Kolu’, kişiler arası iletişim çatışmaları açısından incelenmiştir. Uygulanan metot, psikoloji biliminin kullandığı ‘Transaksiyonel Analiz’ metodudur.

Destanda yer alan kişiler, bu metodun ‘üç benlik durumu’ olan ‘ana-baba’, ‘yetişkin’ ve ‘çocuk’ benlik durumlarına göre ele alınmıştır. Kişilerin karşısındaki insanlarla yaşananlara göre çeşitli benlik durumlarına girdikleri görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Köroğlu, Destan, İletişim Çatışması, Transaksiyonel Analiz.

ABSTRACT

In this article, ‘Koroğlu’s Appearance Episode’ of Koroglu Legend has been studied in terms of interpersonal communication conflicts. The method used in this study is the ‘Transactional Analysis’ method of the science of psychology.

The characters in this legend were analyzed according to the ‘parents’, ‘adult’ and ‘child’ states of ego, which constitute the ‘three states of ego’ in this method. It was observed that the egos of the characters changed state depending on their relationships with the persons they were dealing with.

Key Words: Koroglu, Epopee, Communication Conflict, Transactional Analysis.

Bilindiği gibi destanlar bütün bir milletin ortak ürünüdür ve muhtevası da o milletin hayatıdır denilebilir. O halde bu ürünlerin toplumun ortak hayat görüşünü yansıttığı da bir gerçektir. İnsanların ideallerini, zevklerini, geleneklerini, duygularını görürüz bunlarda. Bu durumda, destanlar ve diğer edebiyat ürünleri farklı yöntemlerle incelenebileceği gibi, kişiler arasındaki iletişimi ortaya çıkaracak psikolojik yöntemler kullanılarak da incelenebilir. Bunlardan biri, burada uygulayacağımız ve bir psikoloji yöntemi olan ‘Transaksiyonel Analiz’dir. Bu yöntemle bireysel ve toplumsal etkileşim ortaya çıkarılır. Kişiler arası iletişim durumu değerlendirilecekse önce iletişimi tanımlamak gerekir. Bu konuda çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bunlardan birine göre, iletişim, konuşan ve dinleyen, güdü, algı, eğilim ve tutumlarından oluşan, insan

* İnönü Üni. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğrt. Üyesi.

davranışının oldukça karmaşık bir şeklidir.¹ Bir bireyin diğer bireyle olan iletişimde temeldeki karşılıklı etkileşim olayının incelenmesine “Transaksiyonel Analiz” denir. Bu etkileşim sosyal iletişimin temel ögesidir.² Kişilerarası iletişimde bir uyarıcı ve bir tepkiden oluşan birime de transaksion denir. Transaksiyonel Analiz’e göre bir insanın kişiliği üç bölümden oluşur. Bunlar (1) ‘Ana-baba benlik durumu’, (2) ‘Yetişkin benlik durumu’ ve (3) ‘Çocuk benlik durumu’dur. Bir insan kişiler arası iletişim sırasında üç temel benlik durumuna girebilir ya da başka ifadeyle üç tür tavır takınabilir. Ana-baba benlik durumu, kişiliğimizin insanlara nasıl davranılması gerektiği konusunda öğütler, emirler veren kısmıdır. Yetişkin benlik durumu, kişiliğimizin akılcı yanıdır. Bu sayede yargılayıcı ya da duygusal olmadan aklımızın gerekli gördüğü davranışları sergileyebiliriz. Çocuk benlik durumu, kişiliğimizin az gelişmiş ya da çocuksu yanı olarak anlaşılmalıdır. Bir kişi kaç yaşında ve hangi eğitim düzeyinde olursa olsun çocuk benlik durumunu sergileyebilir.³ Çocuk benlik durumu zaman içinde çocuğun çevresinde, ona yapması gerekenleri söyleyen, onu ödüllendirip cezalandıran ve bireyde bazı otomatik davranış süreçlerinin gelişmesine neden olan ego durumudur.⁴ Transaksiyonel Analiz, benlik durumları yoluyla kişiliğin nasıl yapılandığını açıklar. Eğer bu üç benlik durumu yerine ve zamanına göre uygun bir biçimde kullanılırsa sağlıklı bir iletişim sağlanmış olur. Bu olmadığı takdirde, yani uygun bir benlik durumu kullanılmamışsa iletişim çatışması ortaya çıkar.

Ürüşan Baba, Bolu Beylerinin yanında çalışan, işinin ehli, dürüst, sadık, güvenilir bir at bakıcısıdır. Bir gün beyleri eşi benzeri olmayan iki at isterler ondan. Ürüşan Baba, böyle atların kolay bulunamayacağını, Anadolu’da aramak gerektiğini söyler ve Tercan dolaylarına gelir. İki tay görür ve sahibinden almak ister. Ancak sahibi atların özelliğinin, değerinin farkında değildir. Çünkü çok bakımsız görünmektedirler. Sahibine farketmemek için aldatıcı tavır sergiler ve hem ucuza almaya hem de satacak olanın vazgeçmesini engellemeye çalışır...

Bu kişiler arasındaki etkileşimi Transaksiyonel Analiz açısından ele alacak olursak, önce Ürüşan Baba ve Bolu Beyleri arasında yetişkinden yetişkine iletişim tarzının kullanıldığını görürüz. Bolu Beyleri Ürüşan Baba’dan bir iş isterler. O da, onlara, önce bu işi nasıl yapacağı hakkında bilgi verir ve verilen görevi yerine getireceğini söyler. Aslında burada Bolu beyleri otorite olduğu için belki ana-babadan çocuğa ilişkisi de akla gelebilir. Ancak aralarındaki iletişime bakınca daha çok yetişkinden yetişkine durumunun sergilendiği görülür. Daha sonra istediği atları bulduğunda sahibinin atların değerini anlayıp vazgeçeceğinden endişe duyarak onun çocuk ben’ine hitap eder. “Kardeş, dor tayı bir altına satarım.” ... “Yahu karşıdaki adam fakir olsa da niye alay ediyorsun?” (Kaplan, s. 3). Burada örtük etkileşim⁵ söz konusudur. Çünkü örtük etkileşimi kullananlar kişisel çıkarları için insanları kandırırlar. Bunu yaparken de akılcı

¹ Whirten, 73

² Berne, 236

³ Dökmen, s. 59-64.

⁴ Akkoyun, s. 18-72.

⁵ Dökmen, s. 201.

şeyler söylerler. Bu, yetişkinden yetişkine bir mesajdır. Ancak görünürdeki bu mesajın altında karşılarındakini kandırmaya yönelik örtülü bir mesaj daha vardır; Ürüşan Baba'nın yetişkininden at sahibinin çocuğuna yönelmektedir.

Ürüşan Baba, atları alır, kaybetmemek için hemen Bolu Beyleri'nin yanına döner. Ancak atların bakımsız görüntüsü Beyleri çileden çıkarır. Ürüşan Baba'ya kızarlar, kendileriyle alay ettiğini söylerler. “Ey Ürüşan Baba, senelerden beri bizim paramızı aldın, bu kadar iyiliğimizi gördün, karnın doydun, adam oldun bizimle alay ediyorsun.” (Kaplan, s. 4) derler. Ürüşan Baba atların özelliğini anlatmaya çalışır. “Siz bu atların ne olduğunu bilmediniz, bana dört sene izin verin, bu atlara bakayım, istediğiniz gibi olmazlarsa beni öldürebilirsiniz.” (Kaplan, s. 4) der. Aralarında bir çatışma söz konusu olur. Ürüşan Baba yetişkinden yetişkine iletişim çabasındadır, beylerse herkesin üstlerine güleceğini, kendileriyle alay edileceğini düşünerek benlik duygusuna kapılırlar ve onu dinlemezler, böylece tümünden reddetme çatışması⁶ sergilemiş olurlar. Ayrıca burada önyargılı çatışma da söz konusudur diyebiliriz. Çünkü beylerin adamları Ürüşan Baba'nın çok bakımsız iki tay getirdiğini, herkesin kendilerine güleceğini söylemişlerdir. “Gönderdiğiniz Ürüşan Baba iki tane tay getiriyor, hele gelin bakın, dünya toplansa üstünüze güler...” (Kaplan, s. 4). Hem bu söylenenlerle, hem de kendileri atları görünce peşin hüküm verirler ve önyargılı davranırlar. Hiddetlerini yenemeyip Ürüşan Baba'nın gözlerine mil çektirirler. Burada da eleştirici, cezalandırıcı ana-baba pozisyonundadırlar. Ürüşan Baba'nın o kadar ekmeklerini yemesine, iyiliklerini görmesine rağmen nankörlük ettiğini, kendileriyle alay ettiğini, bunun da cezasını çekeceğini söylerler.

Gözleri kör edildikten sonra, Ürüşan Baba'nın o güne kadar sadık ve dürüst çalışmasından ve gözlerini kör ettiklerinden dolayı ömrünün sonuna kadar kendisine ve ailesine bakacaklarını, her gün mutfaklarından üç öğün yemek vereceklerini, gözlerine karşılık atları da vereceklerini söylerler. Bolu Beyleri onu kör etmekle cezalandırdıktan sonra, artık çalışamayacağını düşünerek ömrünün sonuna kadar ona bakacaklarını belirttikleri için burada koruyucu ana-baba rolünü üstlenirler. “...Ölünceye kadar sadıkane olduğuna, gözlerine de mil atıp gözlerini çıkarttığımıza karşılık çoluk çocuğun ve senin ölene kadar yiyeceğini, giyeceğini temin edeceğiz. Al, atları götür.” (Kaplan, s. 5).

Ürüşan Baba taylarla birlikte eve getirilir. On iki yaşında Ali adında bir oğlu vardır. Ancak buraya kadar onunla karşılaşmıyoruz. Ali, babasının kör edilmesiyle birlikte sahneye çıkar. Babasının bu halini görünce ağlar, boynuna sarılır. Ürüşan Baba, atların özel olduğunu söyler ve onlara özel bir bakım uygulamasını oğluna tembihler; nasıl bakması gerektiğini anlatır. Bu iki kişi arasında ana-babadan çocuğa ilişkisi vardır. Burada baba otoritedir, ana-baba rolü sergiler. Oğlu ise itaat ettiği için çocuk rolündedir.

Atlara özel bir bakım uygulanması gerekir, çünkü bunlar ‘deniz aygırı’ndan olma kanatlı atlardır. Atlara gün ışığı girmeyen yerde arpayla bakılmalıdır. Ayrıca burada Ali

⁶ Dökmen, s. 56.

için iyi-yiğit kahraman tipi⁷ diyebiliriz. Çünkü iyi niyetlidir, otorite olan babanın sözünü dinleyen, otoriteye bağımlı bir kişidir. Sınama-yanılma yoluyla öğrenmez, atlara bakarken kendi aklını kullanmaz, babası ne derse onu yapar. Bu tip insanlar aklını kullanma konusunda çekingendir. Ali, otoritenin sözüne güvenerek ve onun dediklerini yaparak atların bakımlarını üstlenir. İyi bir insandır. Bu tip insanlar yetişkin rolünü sergilemekten kaçınırlar, çocuk ve ana-baba rollerini sergilerler. Burada da Ali çocuk rolünü sergilemektedir. Atlara iyi bakılmalı, kanatları kırılmamalıdır. Çünkü Bolu Beyleri'nden alınacak bir intikam vardır. Eğer Ürüşan Baba'nın istediği gibi yetiştirilirse dost düşman hiçbir şekilde o atlara yetişemeyecektir.

Bu arada Ali her gün üç defa Bolu Beyleri'nin mutfağından yemek alır. Kör ettirdikleri için yemeğin iyisini verirler. Ancak her seferinde serseri çocuklar yolunu kesip yemeği yer, arta kalanını da vererek evine gönderirler. Babası yemeklerin yenilmiş olduğunu söyleyince Ali de hem korkusundan, hem gururundan gerçeği söyleyemez, kazanın dibinden verdiklerini söyler. Burada birbirlerinin çocuk benlerine hitap ettiklerini görürüz. "Oğlum, bu yemekler ve ekmekler yenilmiş", "Baba, kazan dibini veriyorlar, ne yapayım." (Kaplan, s. 7)

Aradan böylece bir yıl geçer. Ali bir gün yine yemek almaya giderken bir köpek sürüsünün garip bir köpeğe saldırdıklarını görür. Ancak garip köpek kendini korumak için mücadele eder ve hepsini kaçıtır, sonra da kuyruğunu dikerek gider. Ali bir köpek kadar dahi yiğitlik göstermediğini düşünür ve gördüğü şeyi bir mesaj olarak algılar, onu kendine örnek alarak serserileri alt eder. Böylece yiğitlik gösterir. Artık Ali iyice yiğitliğini duyurmaya başlar. Adı, babasının durumundan dolayı "Köroğlu" olarak kalır. Babası düşmanlarının arttığını anlar ve onu tehlikelerden uzak tutmak için gitmesi gerektiğini düşünür, koruyucu ana-baba rolü sergiler.

Babasının tarifıyla Kemah yakınlarında bir kule yapıp orada kalır. Gece orada yatar, gündüz vurup kırar, işi haramiliğe döker. Yolcuların paralarını, kıymetli mallarını alır. Bunun haramiliği duyulur. Sultan Murat yakalanması veya öldürülmesi için emir verir. Ancak kimse kırattan dolayı ona yetişemez, yoksa bu yetişememe Köroğlu'nun yiğitliğinden değildir. Burada Köroğlu için kötü-kurnaz kahraman tipi⁸ diyebiliriz. Çünkü artık otoritenin sözüne göre değil, kendi aklını kullanarak yaşamaya başlamıştır; geçinmek için başkalarının malını çalar, dolayısıyla bencilce davranır. Tek başına yaşar, bağımsızdır. İnsanları gasp ettiği için de kötüdür. Burada artık kendisi otorite pozisyonuna geçmiştir.

İncelediğimiz bu destanda, yukarıda sözünü ettiğimiz 'benlik durumları'nın her üçünün de örneklerinin bulunduğunu görüyoruz. Ayrıca yaşanan durumlara göre çeşitli karakter özelliklerinin sergilendiği de yine görülmektedir.

⁷ Dökmen, s. 199.

⁸ Dökmen, 2003: s. 199.

KAYNAKÇA

AKKOYUN, Füsun, *Transaksiyonel Analize Giriř*, Ankara, 1997.

BERNE, Eric, *Intuition and Ego States*, Ede P. NC. Cormick, 1985.

DKMEEN, stn, *İletifim atifmalari ve Empati*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2003.

KAPLAN, Mehmet, Mehmet AKALIN, Muhan BALI, *Koroğlu Destanı*, Sevinç Matbaası, Ankara 1973.

WHIRTEN, Jeffries Mc, Nilüfer Voltan ACAR, *Ergen ve ocukla İletifim*, US-A Yayıncılık, Ankara, 2000.